

Gäller för: Verksamhet Ortopedi

Innehållsansvar: Martin Ålund, (maral96), Överläkare

Granskad av: Santiago Parra Sotoca, (sanpa9), Överläkare

Godkänd av: Anna Nilsson, (annni155), Verksamhetschef

Giltig från: 2024-08-19

Giltig till: 2026-08-19

Hammartå - Utredning och behandling

Förändringar sedan föregående version

2024-08-12 Redigering av text under rubrik ”Postoperativ regim”.

Bakgrund och syfte

Syftet är att möjliggöra enhetlig behandling av hammartå.

Hammartår och klotår är vanligt förekommande framfotsdeformiteter som inte sällan kräver kirurgisk behandling. För att behandlingen ska bli korrekt är det viktigt att ha grundkunskaper i biomekaniska orsaker till att de uppstår.

Förutsättningar

Ansvar

Rutinen gäller för Ortopedimottagning Mölndal, fotteamet. Sektionschef ansvarar för följsamhet.

Uppföljning och utvärdering

Medvetet avsteg från rutinen dokumenteras i Melior om rutinen är kopplad till patient.

Orsaker

Uppkomsten av hammartår och klotår kan ses som ett resultat av fotens oförmåga att stabilisera tårnas leder – och därmed hålla dem raka och i kontakt med golvet. Flera mekanismer kan verka enskilt eller i kombination.

1. Obalans mellan tårnas böj- och sträckmuskler. Klotår förekommer vanligen vid neuromuskulära sjukdomar (Mb Charcot-Marie-Tooth, Friedreich ataxi, Cerebral pares, Multipel skleros), vid diabetesneuropati och vid följdtilstånd efter kompartmentsyndrom i fot och underben.

2. Ruptur i plantara plattan i tåns MTP-led. Plantaraponeurosen har via plantara plattan sin distala infästning på grundfalangen. När tårna dorsalextenderas sträcks den ut och fotvalvet förstärks (windlass-mekanism). Den spänning som uppstår skapar den enskilt viktigaste kraften som gör att tårna fjädrar tillbaka till neutralläge efter att ha varit dorsalextenderade under avstampet. Detta kallas för den omvända windlass-mekanismen och är avgörande för att MTP-leden ska bibehålla normal funktion. Om plantara plattan rupturerar (slitage, trauma) sätts den omvända windlass-mekanismen gradvis ur spel. Böj- och sträcksenor försöker kompensera för bortfallet.
3. Defekt MTP-led. På samma sätt som vid ruptur av plantara plattan kan sjukdomar som primärt angriper MTP-leder sätta windlass-mekanismen ur spel. Exempel är hammartår vid reumatoid artrit och andra systemiska ledsjukdomar.

Diagnos

Tån kröker sig i PIP- och DIP-led (klotå) eller enbart i PIP-leden (hammartå). En smärtsam klavus bildas ofta över PIP-leden, vid klotår även på spetsen av tån. Metatarsalgi förekommer. Ofta har patienten samtidigt hallux valgus. Kombinationen med kavusfot tyder på att neurologisk åkomma föreligger. Utred. Vid ruptur av plantara plattan blir grundleden instabil, vilket upptäcks när man gör en draglådetest. Jämför med friska sidan. Notera om felställningen i MTP-, PIP- eller DIP-led är flexibel eller rigid. Röntgen fötter i stående visar graden av eventuell MTP-ledsluxation, frontalbild räcker.

Behandlingar

Konservativ behandling

Rymliga skor och avlastande ring uppe på tån. En främre pelott kan lyfta metatarsalerna räcker ibland för att reponera en subluserad MTP-led.

Operativ behandling

Flexibel hammartå: partiell falangresektion (Gocht) kan i många fall vara tillräcklig för behandling av dig 3–4. Dig 5 sällan drabbad. Dig 2 fungerar bättre med PIP-ledsartros, särskilt om hallux valgus föreligger. Transfer av långa böjsenan till dorsalsidan av grundfalangen (flexorsentransfer) ger extra flexionskraft till MTP-leden, rätt förspänning avgörande.

Flexibel klotå: tenotomi av långa böjsenan effektiv. Gör litet snitt i böjvecket under DIP-leden.

Kontrakt MTP-led (ej reuma): kräver sträcksenförlängning och genomskärning av extensor-aponeurosen på båda sidor samt adekvat lösning av kapseladherenser plantart om caput. Om grundfalangen efter detta inte spontant faller på plats kan flexorsentransfer ge flexionskraft till MTP-leden. En förkortningsosteotomi på metatarsalen (Weil-osteotomi) kan också hjälpa till. Dubbelsågning är att

rekommendera: plantarförskjutning av caput undviks och intrinsic-musklernas rotationscentrum förändras därmed inte. Risken för ”floating toe” minskar.

Reparation av plantara plattan är ännu så länge sparsamt dokumenterad. Går att göra från både dorsalt och plantart. Plantar kondylektomi på caput kan ersätta reparation tack vare den blödning som uppstår ur benet. Den skapar en oftast pålitlig ärrbildning av plantara plattan.

Luxerad och kontrakt MTP-led (reuma): Stainsby-plastik numera förhärskande metod. Alltid MTP 2–5, enstaka MTP-leder inte att rekommendera. Vinklat dorsalt snitt över respektive MTP-led med spetsen riktad mot stortån. Skala ut och ta av så mycket av grundfalangen som behövs för att få en avslappnad ställning i tån. Om kraftig kontraktur i PIP-leden delas grundfalangen subcapitulärt. Lös den ibland dorsalt fastlödda plantara plattan från caput på metatarsalen. Sträcksenorna sys ner till böjsenorna och tån transfixeras med stift i 4–6 veckor.

Postoperativ regim

Vid stiftfixation rekommenderas mobilisering i postoperativ sko med styv sula (mobiliseringen bör vara försiktig om stiftet passerar MTP-leden, risk för stiftbrott). Patienten bör informeras om att tån inte alltid kommer ner i golvet efter hammartåkirurgi. Den kan också vara svullen i upp till 6 månader.

Arbetsgrupp

Innehållsansvarig

Martin Ålund, Överläkare, Område Ortopedi, Sahlgrenska
Universitetssjukhuset, Mölndal

Innehållsgranskare

Santiago Parra Sotoca, Överläkare, Område Ortopedi, Sahlgrenska
Universitetssjukhuset, Mölndal

Källförteckning

Banks A, Downey M, Martin D (eds): McGlamry's Forefoot Surgery, Lippincott 2004

Coughlin M, Mann R, Saltzman C (eds): Surgery of the Foot and Ankle (uppl 8),
Mosby 2006

Coughlin M, Schutt S, Hirose C et al: Metatarsophalangeal joint pathology in crossover second toe deformity. A cadaveric study. Foot Ankle Int 33: 133-140, 2012

Information om handlingen

Handlingstyp: Rutin

Gäller för: Verksamhet Ortopedi

Innehållsansvar: Martin Ålund, (maral96), Överläkare

Granskad av: Santiago Parra Sotoca, (sanpa9), Överläkare

Godkänd av: Anna Nilsson, (annni155), Verksamhetschef

Dokument-ID: SU9809-955733808-25

Version: 10.0

Giltig från: 2024-08-19

Giltig till: 2026-08-19